

PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE ŽIVOTA I USLUGA IZ UGLA SAGOVORNIKA/CA U RURALNIM PODRUČJIMA

Sagovornicima/ama je traženo da sami identifikuju moguće vrste pomoći koje bi bile dostupne licima u potrebi u ruralnim područjima, a koje trenutno ne postoje. Ispitivano je i na koji način učesnici istraživanja vide svoj doprinos u realizaciji predloženih aktivnosti oko pomoći drugim licima u potrebi, kao i da li takve osobe prepoznaju u svojoj okolini. Na kraju smo pokušali da dođemo do podataka na koji način se bliža okolina, prvenstveno ruralna zajednica u kojoj žive, može angažovati na rešavanju nekih od navedenih problema i uklanjanju nedostataka u tom pogledu.

Potrebe i preporuke koje su izneli sami sagovornici/ce se mogu diferencirati na one koje se odnose na potrebe cele ruralne zajednice u kojoj žive, a čije zadovoljavanje bi i njima donelo olakšice, i na one potrebe koje su specifično vezane za osobe u potrebi.

Potrebe i preporuke vezane za zajednicu

Uočene potrebe njihove okoline nisu neiscrpne i u praksi se svode na nekoliko glavnih nedostataka života u ruralnom području i nekolicinu specifičnih za pojedina područja koja smo ispitivali. Od generalnih potreba, svakako je povezanost sa urbanim centrima jedna od najzastupljenijih. Sagovornici/ce su se često žalili na **javni prevoz** koji je organizovan tako da su polasci jako retki i onemogućavaju kvalitetno planiranje vremena.

„Da ima oko 9 sati autobus, samo da ima autobus oko 9 ili 10 znaš kako bi mi bilo lakše. Kad idem popodne u školu stvarno idem stalno sedam kilometara peške“ (mlada žena, 15-19 godina).

Takođe, nekolicina je napomenula i da je prevoz do grada skup, što je nekada bio i razlog za odustajanje od traženja pomoći, pa čak i od slanja dece u školu nakon obaveznog obrazovanja. Sagovornici/ce su svesni i ekonomske strane održivosti frekventnijeg prevoza kao prepreke poboljšanju u ovom pogledu. Nekada je slučaj

i da nije problem u rasporedu vremena polaska, koliko u **lošoj organizaciji linija** koja, iz perspektive sagovornika/ca, nije adekvatna.

Preporuka upućena nadležnim organima se stoga odnosi na pažljivu reviziju polazaka javnog prevoza, tako da odgovori na što bolji način potrebama stanovništva u ruralnim krajevima i u konsultacijama sa njima, u okviru dostupnih sredstava. Takođe, preporučuje se da se ovakva revizija radi u dogovoru sa okolnim opštinama, jer se ponekada dešava da su linije napravljene tako da spajaju mesta u jednoj opštini na način koji bi se mogao bolje rešiti ukoliko bi se linije koordinisale sa susednim opštinama (primer Stare Pazove i Inđije).

Sagovornice sa decom su često naglašavale nedostatak sistema ranog i predškolskog vaspitanja, koji **ne dozvoljava nezaposlenim roditeljima da koriste usluge vrtića**. Ovaj problem je posebno akutan za samohrane, a nezaposlene majke, kojima se na ovaj način potpuno oduzima mogućnost traženja posla i zapošljavanja.

U uslovima nedovoljnih kapaciteta ustanova ranog i predškolskog vaspitanja da prime i decu zaposlenih roditelja, jasno je da je teško govoriti o otvaranju ka deci nezaposlenih roditelja. Ipak, ova potreba se ukazala kao akutna i veoma značajna, naročito za majke, te je potrebno razmotriti rešenja koja bi doprinela podsticanju roditelja u potrazi za poslom, eliminišući ograničenja koja ih onemogućavaju da eventualno nađeni posao i prihvate. U tom pravcu bi moglo da se ide ukoliko bi pravila bila postavljena tako da se roditeljima koji nađu zaposlenje omogući prihvatanje dece u obdaništa. Potencijalno i pominjano rešenje je i u organizaciji službi u okviru sela koja imaju veći broj dece, gde bi deca provodila vreme sa vaspitačem/pedagogom u svom selu.

Pitanje zadovoljavanja potreba dece se često javljalo u intervjuima. Većini ruralnih oblasti koje su obuhvaćene ovim istraživanjem nedostaje **osnovna infrastruktura za dečje i omladinske aktivnosti**. Ovaj nedostatak se značajno odražava na kvalitet života dece, u poređenju sa decom i omladinom koja žive u urbanim sredinama, čega su najviše svesni roditelji. Sagovornici/ce su i sami identifikovali sadržaje koje bi voleli da im se obezbede, a to su park-prostori sa spravama za igranje dece, baloni za sportske aktivnosti, po mogućstvu i sa bazenom, te kafići. Isticana je i nekadašnja praksa postojanja seoskih domova kulture koji su služili za organizaciju aktivnosti dece i omladine, odnosno nudili opremljen i koristan prostor za druženje. Sagovornici/e su nedostatak prostora za druženja i zajedničke aktivnosti pominjali u svim uzrastima te se čini da je to generalni nedostatak

(samo)organizacije na nivou zajednice. Pored dece i omladine, isticani su i stariji i osobe sa invaliditetom kao delovi populacije kojima je mogućnost druženja od većeg značaja.

„Ja bih da imam mesto gde se skupimo, nama treba prostorija... Znači hajde večeras ćemo da pijemo kafu... Hajde večeras ćemo da pletemo... Hajde večeras ćemo da jedemo, svaka nek ponese, napravi pitu“ (Žena, 50-65 godina).

Potrebno je ispitati mogućnosti angažovanja potencijala u okviru zajednice kako bi se osposobili prostori koji su nekada služili kao domovi kulture i obezbedio prostor za realizaciju raznih sadržaja na nivou seoske zajednice. Ovakvi poduhvati bi mogli da se pokrenu na inicijativu opština kroz izdvajanje malih sredstava uz učešće (kofinansiranje i/ili radni angažman) same zajednice. U tom smislu bi program omladinskih banaka koji se već niz godina sprovodi u Bosni i Hercegovini mogao da posluži kao primer dobre prakse i za ruralna područja Srbije³⁸.

Na kraju, još neke sporadično pominjane i nezadovoljene potrebe se odnose na **infrastrukturu u ruralnim krajevima** (više u Nećak et al, 2015 i Bogdanov, 2007). Bolji putevi (tamo gde su putevi loši) i nadstrešnice na autobuskim stajalištima (tamo gde ih nema) su važni za održavanje kontakta sa urbanim sredinama i za mogućnost pristupa ruralnim krajevima i kao takvi se najčešće nalaze u nadležnosti opština. Infrastrukturne prepreke se pojavljuju i kod posebne grupe osoba u potrebi – osoba sa invaliditetom kojima su neophodne pristupne rampe i odgovarajuća signalizacija.

Preporuke vezane za lične potrebe i potrebe domaćinstva

Šire sagledavajući probleme osoba u potrebi, sagovornici/e su veoma često isticali i problem nedostatka stambenog prostora i ukazivali na potrebu za izgradnjom socijalnih stanova, odnosno otkupom domaćinstava za potrebe najsiromašnijih. Primere takve prakse su nalazili u ranijim poduhvatima kupovine kuća na selu za rešavanje stambenog pitanja izbeglica:

38 Program Omladinske banke BiH ima cilj da poveća učešće mladih u razvoju lokalnih zajednica kroz pružanje podrške aktivnostima mladih u njihovim zajednicama kroz dodelu bespovratnih novčanih sredstava projektima neformalnih grupa mladih. Ideja koja stoji iza ovog programa jeste da se lokalne zajednice potaknu da angažuju sopstvene resurse i da aktivno rade na rešavanju problema lokalne zajednice, tako što će na prikupljena sredstva sa strane dobiti mali grant iz samog programa i upotrebiti ga za sadržaj koji sami procene da je neophodan zajednici. (<http://omladinskabanka.ba/bs-lat/o-programu>).

„Ja nisam čula da ijedan još uselio, ni da su im davali dozvolu da mogu da uđu da sede u kući, a ima dosta kuća praznih u Mokrinu. E sad čujem da će biti opet da daju nešto kao za izbeglice, jer pre dve godinu su kupovali isto njima kuće, tu u Mokrinu“ (Žena, 31-45 godina, Romkinja).

Fokusiranje diskusije na neposredne potrebe koje su vezane za sistem socijalnih usluga iznedrilo je nekoliko predloga, koji se po pravilu ponavljaju. Naglašeno je **odsustvo češće i svrsishodne komunikacije sa predstavnicima službi** koje pružaju socijalne usluge, a prvenstveno Centara za socijalni rad i zdravstvenih ustanova (Todorović et al, 2016; Ognjanović i Ivanović, 2013). Ovakvo percipirano stanje ima višestruke posledice po osobe u potrebi, jer utiče na nedostatak relevantnih i blagovremenih informacija, prepoznavanje stanja u potrebi i na kraju deluje destimulativno na potencijalne korisnike pomoći.

Nedostatak senzibiliteta zaposlenih u institucijama je još jedan od elemenata koji negativno utiče na spremnost da se osobe u potrebi obrate službama, a posebno se ovaj element ističe kod zaposlenih u Centrima za socijalni rad, Crvenom krstu i zdravstvenim ambulancama. Nedostatak ljubaznosti i razumevanja situacije je aspekt koji sagovornike/ce pogađa nekada više nego odsustvo mogućnosti da dobiju pomoć.

„Znate vi kako se oni ophode... Pa šta ti ja mogu; znaš, nisam ja više za to; znaš, idi kod onoga; znaš, pa idi kod onoga; pa ne možeš, nemaš pravo ti više na to; šta ti misliš ko si ti, ti samo misliš da pišeš“ (Žena, 31-45 godina).

„Pitala sam, al' niko ne zna da mi kaže šta mi treba. Pitala sam ovde u Crvenom krstu, kažu pitajte u bazi. Ja odem u Centar za socijalni rad, kažu nije to kod nas to moraš u Crveni krst. Ja pitam ovog vozača, što donosi hranu, kaže ne znam ja gde to treba, kaže idi u socijalno“ (Žena, 31-45 godina).

Naročito se ističe **nedostatak terenskog rada službi** koji ne bi bio usmeren na kontrolu po prijavama, što se doživljava kao pretnja i stoga je nepoželjno, već na identifikaciju stanja u ruralnim oblastima i mapiranje potencijalnih osoba u potrebi:

„Sad u socijalnom znaju oni našu situaciju, možda bi oni trebali da naprave neku ekipu, da izađu na teren, pa da vide pa da jednostavno da oni odluče ko, kako će prema kome postupiti, kako će šta. Ja godinama primam socijalnu pomoć, bili su svega dva puta“ (Žena, 31-45 godina).

„Ako nešto nije jasno postoji komisija od 3 čoveka koji izađu na licu mesta, vide situaciju i nema tu mnogo šta da se priča. Kad ti dođeš kod čoveka koji bukvalno živi što kažu krov nad glavom će da mu se sruši, a ti mu tražiš neku proceduru, svaka ta procedura košta“ (Žena, 31-45 godina).

„Da bude makar jednom mesečno da dođe jedan ekipa da se to odradi“ (Devojčica, 11-14 godina).

Takođe, isticana je i potreba za postojanjem terenskog servisa, čiji bi službenici/e obilazili osobe u potrebi, a naročito stare i osobe sa invaliditetom, i obezbeđivali osnovne potrepeštine i usluge.

Pored toga, ukazuje se na činjenicu da je veliki broj osoba u potrebi, naročito ovih koji dolaze sa ruralnih područja funkcionalno nepismeni. U tom smislu, **institucionalni zahtevi i rešenja često nisu dovoljno jasni**, odnosno pisani su jezikom koji korisnici/e teško razumeju. Takođe, ukazuje se na nedovoljnu informisanost samih zaposlenih u institucijama o neophodnoj dokumentaciji za ostvarivanje prava.

Ukoliko se ovaj aspekt poveže sa neljubaznošću i teškom pristupačnošću zaposlenih u institucijama, dolazi se do zaključka da je veliki broj potencijalnih i realnih korisnika/ca socijalnih usluga isključen i prepušten snalaženju kako bi ostvario svoja prava na potencijalnu pomoć.

Sagovornici/ce uopšteno pozivaju na bolju kontrolu svih službi i institucija, kao i zaposlenih koji u njima rade. Stoga je potrebno pojačati mere monitoringa među zaposlenima u institucijama koje se bave pružanjem socijalnih usluga i raditi na njihovoj dodatnoj edukaciji, kako bi poštovali principe profesionalnosti, kompetentnosti i posvećenosti u radu sa svojim korisnicima/ama. Takođe, neophodno je blagovremeno rešavanje slučajeva u procesu i obaveštavanje o donesenim pozitivnim ili negativnim odlukama od strane službi koje pružaju neku vrstu pomoći ili podrške.

Potrebno je podstaći zaposlene da izdvoje više vremena u radu sa korisnicima/ama i da pružaju tačne, ažurne i jasne informacije kako bi se proces apliciranja za pomoć učinio efikasnijim i prilagođenim korisnicima/ama. Naročito treba obratiti pažnju na kreiranje preciznih i kompletnih spiskova koji obrazlažu koja je dokumentacija potrebna i kako se pojedinačni dokumenti mogu dobiti radi

podnošenja kompletne prijave. Takođe, potrebno je pojednostaviti maksimalno procedure:

„Mnogo puta, na primer, ideš neki papir da izvadiš. Ti ideš, čekaš tamo po sat vremena s malim detetom na šalteru i na kraju to ne treba. I da ti ne treba, primer, 3 dokumenta; da ti treba 1 dokumenat, znači da ne prave komplikovano; da ne šalju te na 5 mesta ako trebaš da odeš na 2 mesta“ (Žena, 31-45 godina).

U skladu sa time, rešenja i objašnjenja koja se uručuju licima u potrebi treba da budu dovoljno jasna da bi ih razumeli i funkcionalno nepismeni korisnici/e. Senzibilizacija zaposlenih osoba u ustanovama je potrebna i prema licima sa invaliditetom. Step en senzibiliteta za poteškoće sa kojima se susreću ove osobe je veći nego kod materijalno siromašnog stanovništva, ali i dalje nije na zadovoljavajućem nivou. Osobama sa invaliditetom je potrebno omogućiti uslugu bez čekanja uz maksimalno razumevanje njihovog položaja.

Dalje, potrebno je osnažiti mehanizam izlazaka na teren i obilazaka teritorije koja je pod ingerencijom konkretnih institucija. Ovakvo rešenje podrazumeva češći izlazak na teren socijalnih radnika/ca i drugih ekipa (pravne pomoći, zdravstvene službe itd.) radi konsultacija i obilaženja korisnika/ca. Dolaženje na lice mesta u seoske zajednice se doživljava kao pokazatelj brige za populaciju, odnosno pruža osećaj da službe brinu o njima i njihovim problemima i potrebama. Sa sličnom ambicijom se navodi i neophodnost bolje saradnje službi međusobno, naročito Crvenog krsta i Centra za socijalni rad sa opštinama i mesnim zajednicama, kako bi se na vreme uočile osobe u potrebi. Ovaj aspekt je često ocenjivan negativno (sem u Somboru koji važi za primer dobre prakse kada je u pitanju međusobna saradnja institucija u okviru sistema):

„Oni [osobe u potrebi] bi trebalo prvo da se jave u opštinu... Pa onda da se obrate Centru za socijalni rad, ovom Crvenom krstu, znači kad bi svi oni zajedno stali i kad bi, ne znam kako da nazovem, kad bi se svi spojili i kad bi seli za jedan sto da se dogovore, ne bi bilo toliko bede kao što jeste sad. Ali pošto to nije, nisu složni nema od toga ništa“ (Mlada žena, 20-30 godina).

Tako se pominje, na primer, dostavljanje listi osoba za koje se smatra da im je pomoć potrebna od strane lokalne uprave (mesne zajednice) institucijama, kao i neophodnost bolje koordinacije sa tužilaštvom.

Veliki problem koji je istican je problem neinformisanosti o mogućnostima koje su na raspolaganju osobama u potrebi. Tako se fakultetski obrazovan sagovornik žali na nedostupnost informacija:

„Niko ništa ne traži, niko ništa ne nudi, niko nije došao da ponudi bilo šta. Meni sad kad bi rekli, i da mi treba nešto, ja ne bih znao gde da odem. Informisanost nije dostupna, to su ti zatvoreni krugovi. Svaki dan kupite novine i čitate ko je šta ukrao, ko je koga ubio, nemate ni jednu informaciju u slučaju građanstva. Mi smo svi građani ove države, ako je potreban savet, ništa družite, obratite se instituciji toj i toj“ (Muškarac, 50-65 godina).

Rešenje problema nedovoljne informisanosti populacije u ruralnim oblastima sagovornici/e vide na nekoliko načina. Naglasak je uvek na blagovremenosti informisanja jer je potrebno biti na vreme upoznat sa mogućnostima koje se odnose na sve vrste socijalnih usluga. Pri tome, naglašavano je da informisanje mora da bude usmereno ne samo ka korisnicima/ama pomoći, već ka širem krugu stanovništva, imajući u vidu da postoji još osoba u potrebi koje nisu u registru primalaca pomoći. Rešenje u tom smislu bi bilo uspostavljanje kancelarije u kojoj bi se dobijale informacije o ostalim mogućnostima, a koja bi se nalazila u prostorijama socijalne službe (Centra za socijalni rad) ili u opštini. Ovaj vid kancelarije naliči uglavnom na servise za pravnu pomoć koji već postoje pri nekim opštinama. Međutim, naglasak je na tome da se u ovakvoj kancelariji mogu dobiti informacije o svim aspektima problema pojedinca, te bi kao takva trebalo da raspoláže širokim dijapazonom informacija i da bude umrežena sa svim službama kako bi korisnicima/ama pružila ažuran i precizan odgovor po principu „sve na jednom mestu“. Dodatno, mogućnost terenskog rada ovakve kancelarije u saradnji sa mesnim zajednicama, bila bi viđena kao pun pogodak.

„Da se otvori neka kancelarija za tu organizaciju i da tamo sedi žena ili čovek koji je informisan o svemu tome i kad dođe neko od ljudi da kaže: Imaš pomoć za ovo, imaš pomoć za ono; ovde se prikuplja, ovde se javi... To ovde ne postoji. Ta neka kancelarija gde će biti samo isključivo informacije“ (Mlada žena, 20-30 godina).

Pored naglašavanja potrebe za transparentnim, jasnim i jednostavnim procesom dobijanja informacija i apliciranja, sagovornici/e su svesni i potrebe da se korisnici/e usluga socijalne zaštite prate i nakon ulaska u sistem, kako bi se pratilo činjenično stanje i uočile eventualne nepravilnosti koje bi ukazale na neopravdanost statusa korisnika/ca („samohrani roditelji“ koji žive u nevenčanim bračnim zajednicama,

osobe koje primaju pomoć iz drugih država i sl.). Jedan sagovornik je ovakav stav potkrepio svojim iskustvom sa uslugom narodne kuhinje:

„Ljudi sa kakvim automobilima dolaze, sa plastičnim šerpicama da uzmu hranu. A imate ljudi koji stvarno nemaju hleba da jedu, dečica koja gladuju, za njih nema novaca, nema sredstava. Niko to ne proverava, kako oni dolaze do tih papira, bonova, šta, kako to već ide, procedure, ja ne znam, ali to je strahota. Ljudi koji to treba da proveravaju, totalno su neodgovorni za svoje radno mesto“ (Muškarac, 50-65 godina).

Na kraju, nekolicina sagovornika/ca je istakla da materijalna pomoć ne mora nužno da bude u vidu novčane nadoknade, već je poželjno nakon mapiranja potreba u lokalnoj zajednici omogućiti i pomoć u naturi, bilo da je u pitanju građevinski materijal, opremanje stana ili svakodnevne potrepštine u vidu higijene, hrane i naročito dečje opreme. Takođe, isticano je da građane i građanke sa niskim primanjima koji nisu u stanju da svom domaćinstvu obezbede osnovne potrebe treba osloboditi plaćanja (dela) komunalnih obaveza, kao što su računi za električnu energiju, vodovodne usluge i slično.

„Uzme se u obzir to primanje mesečno tog domaćinstva; može da se vidi da se smanji nekom, konkretno ta komunalija ili struja ili je bilo šta da mu se malo umanji da čovek može da plaća, a ne da ne može da plaća pa mu se skupljaju računi i posle postane dužnik za ceo život... Ja bih voleo da mogu da plaćam redovno, ne bih da dugujem državi...“ (Muškarac, 50-65 godina).

„Mogu da daju, na primer, za bebu hranu, flašice, pelene... To je najosnovnije ono... Šamponi, higijena za bebu... Barem neku higijenu jednom mesečno da dobijamo, od države što bi rekli“ (Žena, 31-45 godina).

Pored dece i omladine, kod osoba sa invaliditetom i starijih osoba su se izdvojile još neke specifične potrebe koje nisu do sada pominjane. Tu je potrebno pomenuti potrebu da se učini jednostavnijim proces dobijanja pomoći, najpre personalnog asistenta, a zatim i drugih vidova lične i kućne asistencije koji bi ovim osobama mogao da olakša svakodnevni život u uslovima otežanog kretanja i smanjenog stepena samostalnosti, što se često zanemaruje:

„Tražili smo medicinski ginekološki sto; na kraju su dobili samo neku stolicu u koju osoba sa invaliditetom nije mogla da se popne. Imamo ambulantu, samo

što prilaz za osobe sa invaliditetom nije nikako uradjen. Znači hiljadu papira im traže samo da bi im omogućili to. Mislim to je stvarno da vam kažem jadro, jer je čovek prisiljen da koristi kolica pa još mu otežava da ih dobije ili ne isporučiš kad treba ili oni čekaju ihahaj” (Žena, 20-30 godina, osoba sa invaliditetom).

„Da dolaze da vide, da dođu svaki drugi dan, da ih malo obiđu, na primer da im naprave jelo ako ne mogu, da ih ko nije sposoban da ode do WC da stavi te pelene, te za ljude, da im pomognu da ustanu” (Devojčica, 11-14 godina).

„Te starije osobe, da se oformi ta briga o njima, ili gerontodomaćice ili drugačije, da neko brine o njima, ti ljudi koji su sami i koji nemaju nikoga da se brine o njima” (Žena, 50-65 godina).

Uočen je strah kod nekih roditelja, koji su osobe u potrebi, da će im deca biti oduzeta zbog loših materijalnih uslova. Otvoreno je pitanje opravdanosti oduzimanja dece i smeštanja u hraniteljske porodice na osnovu lošeg materijalnog stanja porodice porekla:

„Socijalni radnici jako uzimaju puno dece od roditelja zbog uslova, zbog toga što nemaju gde da žive. Zašto bi uzimali roditeljima decu i davali ih na usvajanje? Koliko uplaćuju tim hraniteljskim porodicama? Zašto tim roditeljima ne daju trideset i nešto hiljada za njihovo dete kako bi mogli da to dete izdržavaju i da mu obezbede uslove?” (Mlada žena, 20-30 godina).

„Ne bih volela da socijalno oduzima decu, ne bih volela da ih odvaja od majke i od oca, ja bih svima pomogla nešto, ja bih svima pomogla koji su siromašni” (Mlada žena, 15-19, Romkinja).

„Možda da to usvojenje bude bolje, da ne bude da za tako malo vremena ode ili ako ne može da se privikne, da opet pomognu; i možda češće da idem i kod usvojitelja i kod hranitelja, kao savetnik, pa da vidim kakvo je njihovo mišljenje za dete, češće da se nalaze” (Devojčica, 11-14 godina).

Takođe, proces usvajanja iz hraniteljskih porodica je ocenjen kao prebrz i neadekvatan od strane devojčice koja živi u hraniteljskoj porodici. Jasno je iz navedenih primera da se preporučuje reforma sistema socijalne zaštite u pogledu hraniteljstva, kako bi se roditeljima dala prednost u svakom smislu u odnosu na hranitelje, ukoliko ne postoje druge okolnosti zanemarivanja i zlostavljanja dece.

Lični angažman i inicijativa zajednice

Ispitivana je i spremnost samih sagovornika/ca, kao osoba u potrebi, da se angažuju na rešavanju generalnih/opštih problema osoba u potrebi. Najveći broj je deklarativno spreman da pomogne, ali ističe nemogućnost da tako nešto zaista i uradi jer ne raspolaže nikakvim resursima. Imajući u vidu rodnu perspektivu ove studije, važno je istaći da je samo jedna žena prepoznala neravnopravan položaj žena u ruralnim krajevima iz perspektive mogućnosti uticanja na donošenje odluka u zajednici:

„Ali ti kao žena kad bi nešto rekla, pored tih muških, starijih muških ljudi koji su tamo u mesnoj zajednici, u odboru, onda bi te oni ignorisali ne zato što si bolestan nego zato što si žena. Pa mora neko muško, ali nisam nešto videla muškog, sposobno da nešto pogura“ (Žena, 31-45 godina).

Takođe, na pitanje da li sama lokalna zajednica može da pomogne na neki način rešavanju problema koje imaju osobe u potrebi, većina sagovornika/ca je odgovorila sa skepsom, ukazujući da su ljudi okrenuti sopstvenim životima. Zanimljivo je istaći da je nekolicina ukazala na postojanje dobrostojećih domaćinstava koji bi mogli, ali izbegavaju da pomognu u svojoj zajednici. Kroz ove iskaze provejava prekor ka takvim pojavama i uočava se tendencija da se ugledniji, bogatiji pripadnici/ce zajednice doživljavaju kao tutori od kojih se očekuje angažman oko siromašnih i drugih osoba u potrebi.

S druge strane, skoro svi sagovornici/ce očekuju inicijativu koja bi došla iz lokalne zajednice, iako su svesni ograničenja koja su uslovljena nedostatkom finansijskih sredstava.

„Opština ima određeni sistem kojim bi mogla da pomogne; svaka opština bi trebalo da primeti problem u tim sredinama i da prosto utiče na rešavanje tog problema. Mi spadamo u manju opštinu; naša opština ne može nama da pomogne ukoliko njoj ne pristiže neka pomoć iz centra; ona ne može nama pružiti ta finansijska sredstva kojih nema, ili šta već, ako je siromašna opština. Treba da predstavnici, ne znam... U nekim ključnim institucijama u zemlji dođu samo iz tih nekih važnijih oblasti i sredina, a da nisu dovoljno zastupljeni ovde sa strane, iz manjih regiona i područja“ (Mlada žena, 20-30 godina).

Najčešće je opština pravno telo koje imaju u vidu, ali i opština kao takva mora da deluje u koordinaciji sa nekim iz mesne zajednice, iz samog sela. U skladu sa time,

sagovornici/e smatraju da je potrebno na čelna mesta mesnih zajednica birati ljude koji imaju inicijativu i volju da se bave problemima svoje zajednice i da budu njen glas u opštini:

„Taj koji je glavni u selu, taj predsednik mesne zajednice ili taj odbor njihov, da postoji nešto da ponudi tim ljudima u selu. Sad bi moglo jednom nedeljno da ima nešto u selu... Slušam daju na birou pare za samozapošljavanje neko, pa onda posebna sredstva... A mi smo neupućeni u selu... To samo ko ima neku vezu, ko nekog zna. Treba da postoji neka služba koja će da skupi ljude, da ih obavesti... Pa opet u toj mesnoj zajednici“ (Žena, 31-45 godina).

Takođe, mesna zajednica bi trebalo da bude i info centar za svoje meštane. Mesne zajednice bi mogle da odgovore na ovakve potrebe jedino ukoliko bi imale jednog stalnog saradnika ili saradnicu koji bi mogao da obavlja stručne poslove i koordiniše protok informacija, te da asistira predsednicima mesnih zajednica čiji je mandat ograničen. Predsednici mesnih zajednica, naročito u ruralnim oblastima, predstavljaju ključne figure angažovanja i delanja na lokalnom nivou jer imaju direktan pristup stanovništvu i najbolje poznaju potrebe stanovništva. Stoga je potrebno dodatno ojačati njihove kapacitete i vratiti ugled ovoj funkciji, kako ona više ne bi bila formalna i bez uticaja.

Na kraju, očekivanja su usmerena i ka pojedinačnim institucijama, u zavisnosti od konkretnih problema. Iako su organizacije pominjane, što spontano, što u direktnim pitanjima moderatora/ki intervjua, očekivanja od ovog sektora postoje, ali nisu ni blizu očekivanjima koja se stavljaju pred državu kao „alfu i omegu“ svih inicijativa i željenih promena. Organizacije su viđene primarno kao pružaoci određenih usluga, najčešće informativnog tipa. S druge strane, od države se očekuje da omogući zaposlenje, da kroz svoje službe (Centar za socijalni rad, ambulante, obdaništa itd.) uredi sve druge oblasti pružanja socijalnih usluga i to u koordinaciji sa opštinom kao jedinicom lokalne samouprave, te samim građanima i građankama. Upravo neodređeno korišćenje pojma „država“ na pitanje ko bi trebalo da pomogne u rešavanju problema koje su sagovornici i sagovornice navodili, ukazuje na dvostrano održavanje sistema asistirane zavisnosti u kome država pruža, a korisnik stalno uzima – održavanje asistiranog društva (assisted society) (Bojanić, 2016).

LITERATURA:

Bogdanov N. (2007) *Mala ruralna domaćinstva u Srbiji i ruralna nepoljoprivredna ekonomija*, Beograd: UNDP Srbija.

Bojanić S. (2016), tekst „Uvod – teorijska utemeljenost istraživanja” u ovoj publikaciji.

Nećak M., Pudar Draško G., Bojanić S. (2015) „Uslovi života i percepcija barijera u ostvarivanju prava na socijalne usluge”, tekst u ovom zborniku.

Ognjanović M., Ivanović S. (2013): *Servisi podrške za osobe sa invaliditetom u lokalnoj zajednici: Istraživanje u Beogradu, Leskovcu, Kikindi, Požarevcu i Užicu*, Beograd: Forum mladih sa invaliditetom.

Todorović B., Pudar Draško G., Čeriman J. (2016) „Informisanost i zadovoljstvo uslugama socijalne zaštite u ruralnim područjima Srbije”, tekst u ovom zborniku.